

Joan Triadú, el mestre que ens allibera

Joan Josep Isern

Escriptor, crític literari i comissari de l'Any Joan Triadú

La commemoració del centenari del naixement de Joan Triadú i Font a Ribes de Freser el 30 de juliol de 1921 és una oportunitat esplèndida per a donar a conèixer la figura d'aquest patriota exemplar i, alhora, per a posar en valor tot allò que defensava i que, dissortadament, encara que potser en algun moment de la seva vida es podria haver pensat que entrava en fase de solució, és necessari que ho continuem defensant bo i mantenint la torxa ben enlaire i els ànims més reforçats i decidits que mai.

Com un dau de moltes cares —i amb bon joc a totes— la figura de Triadú abasta els àmbits de la pedagogia, la literatura, la defensa de la llengua catalana i l'activisme cívic i cultural; camps en els quals va excel·lir fins al punt que crec que no exagero gens si dic que podem considerar Joan Triadú com un dels referents ètics més potents que hem tingut a casa nostra en els darrers cent anys.

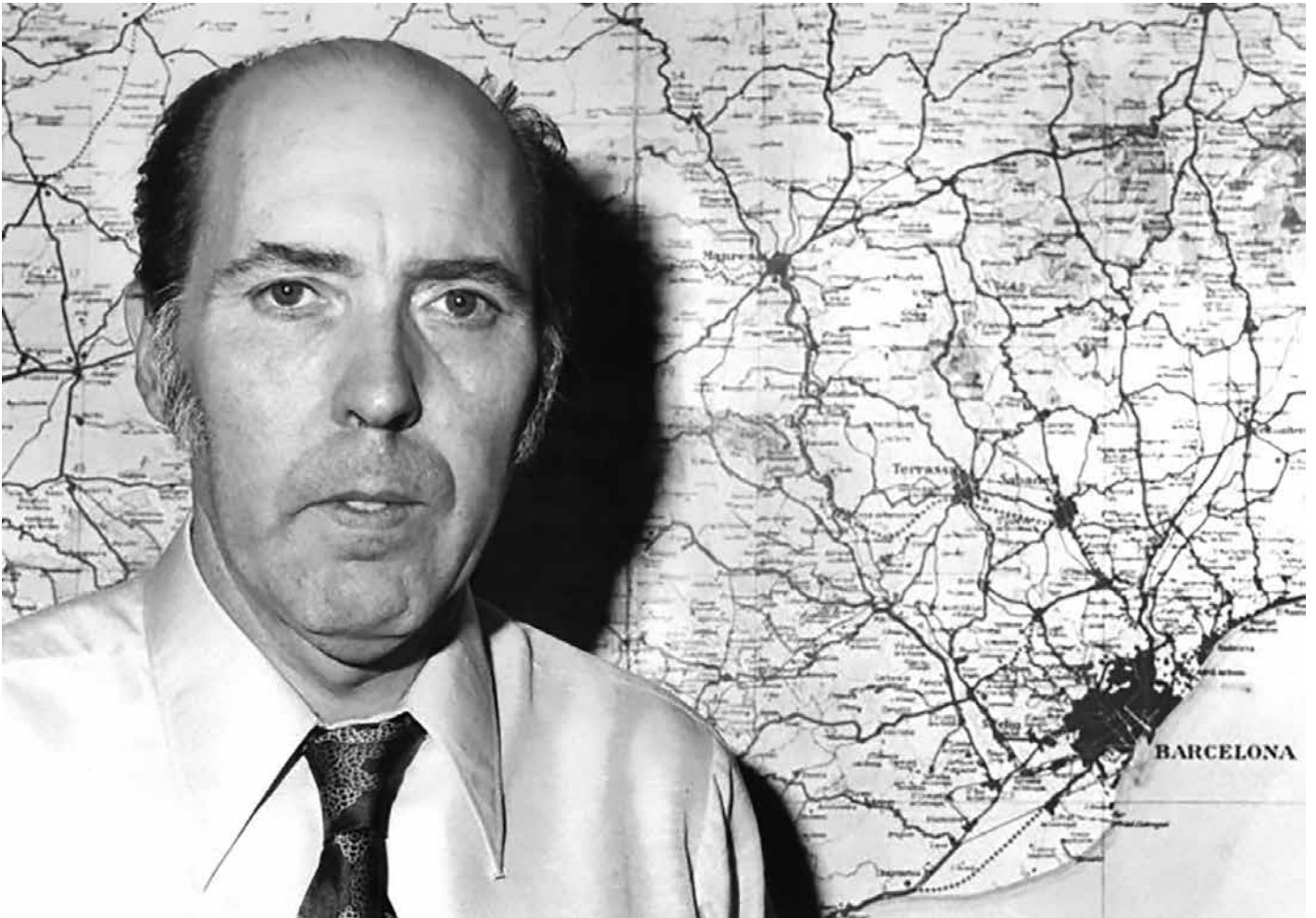
A Granollers, mestre adolescent

La primera manifestació pública de Joan Triadú la tenim en els primers mesos de 1938, quan, per necessitats de provisió de mestres a les escoles per a ocupar el lloc dels que mobilitzaven cap al front de guerra, la Generalitat va convocar un concurs al qual el jove Triadú, de setze anys, es va presentar amb la intenció principal d'alliberar els pares de la seva manutenció. El destí que li fou confiat va ser l'escola Ferrer i Guàrdia de Granollers, on va fer classe a minyons cinc o sis anys més joves que ell fins al final de la guerra, quan tot es va estroncar. I allí començarà també a practicar una de les seves passions: l'escriptura. Des del primer dia de classe va escriure un dietari que trigaria seixanta anys a sortir a la llum en forma de llibre —*Dies de memòria 1938-1940. Diari d'un mestre adolescent* (Proa, 2001)— i en el qual trobem en estat pur i sense velles el jove mestre carregat d'il·lusions davant d'una feina que el fascina. «Quan soc a l'escola treballant, a dins de classe, soc feliç», escriu el dijous 3 de novembre de 1938.

Triadú a l'acte inaugural de l'Any Fabra. Any 1968. Arxiu de la família Triadú

I continua amb unes quantes afirmacions que ja aleshores permeten d'albirar, a part de la seva indiscutible vocació per a l'ofici de mestre, que Triadú era home d'idees clares i conviccions fermes: «Sembla que una professió així ha d'omplir tota una vida al qui la sàpiga estimar. La vida a la classe es basa en el nervi del mestre, en el cor del mestre, en l'ànima del mestre, coses impalpables que han d'arribar als alumnes. La classe és el resultat d'una col·laboració constant. El mestre ha d'escalfar els refredaments; ha d'animar els desanimats; ha d'ajudar els resesagats, i ha de donar vida a la classe i fer-la agradable, engrescadora. Però per poder fer tot això, al mestre li cal una condició: estimar l'escola i estimar

Triadú a la Delegació d'Ensenyament de Català. Any 1968. Arxiu de la família Triadú

els infants.» Un text que no dubto gens a definir-lo com a escrit en estat de gràcia (no serà pas l'únic) i que demostra que ja aleshores, amb disset anys, la dimensió pedagògica de la personalitat de Joan Triadú estava sòlidament fonamentada.

En aquest dietari, a més a més, s'hi inclou la descripció més directa i corprenedora que ha quedat del bombardeig que l'aviació feixista va fer sobre Granollers el dimarts 31 de maig de 1938 i que provocà una gran quantitat de morts i ferits —les bombes varen caure a les nou del matí, quan la gent era al carrer començant el dia—, a part de la destrucció gairebé total del centre històric de la ciutat.

Una vida escrita

La dècada dels anys quaranta és cabdal en la vida de Triadú. La comença amb el seu pas per la universitat entre 1939 i 1942, d'on sortirà amb la llicenciatura en Filosofia i Lletres, branca de Clàssiques, i continua dissortadament amb la ràpida irrupció de la tuberculosi que el novembre de 1942 el posarà a les portes de la mort. Després d'una intervenció a cara o creu va caldre un llarg període d'immobilitat al llit de casa i una convalescència encara més llarga —d'un

any i mig— a Cantonigròs, respirant els aires secs i benèfics del Collsacabra. Una convalescència en el transcurs de la qual, a més d'escriure i de llegir tres llibres cada dia, organitza conjuntament amb Jordi Parcerisas, reclòs també per raons de salut, i amb la complicitat de Mn. Feliu Vila, rector del poble, la primera edició del Concurs Parroquial de Poesia el dia de Sant Roc de 1944. Una trobada literària discreta i modesta els primers temps però que va créixer i durar sense interrupcions fins al 1968, un període de vint-i-cinc anys exactes en el transcurs del qual pel petit poble de Cantonigròs va passar la nòmina d'escriptors en llengua catalana al complet: Foix, Espriu, Riba, Sarsanedas, Capmany, Pedrolo, Espinàs, els Manent, Llor i un llarguíssim etcètera.

Ja recuperat de la malaltia, el maig de 1946 el seu nom apareix en el número inaugural de la revista *Ariel*, fundada per Josep Palau i Fabre, Xavier Romeu, Miquel Tarradell, Joan Triadú i Frederic-Pau Verrié, i en el número següent, el de juliol, es publica el primer article de crítica literària signat per Joan Triadú. El titula «El respir de la veu llunyana» i parla de Narcís Oller, a qui, en la primera frase del text, ja defineix com «un novel·lista amb arquitectura». La deessa fortuna encara li reservava un altre

període de poques obligacions i intenses lectures, en aquest cas a la Universitat de Liverpool, on va impartir un lectorat de català entre octubre de 1948 i juny de 1950, data en la qual torna a Catalunya amb una esplèndida collita de feina enllestida a la maleta: les dues antologies —de contistes 1850-1950 i de poesia 1900-1950— que l'editorial Selecta va publicar per Sant Jordi de 1951 i que varen desencadenar la primera gran controvèrsia literària de la postguerra, tant a l'interior com a l'exili.

Després d'aquell debut a *Ariel*, uns quants milers de textos entre articles, conferències, pròlegs, comunicacions, ponències i altres aportacions a un munt de publicacions, de les quals destaco, perquè varen ser les capçaleres on Triadú es va estar més temps com a col·laborador habitual, les revistes *Forja* i *Serra d'Or* i el diari *Avui*, en el qual va escriure entre el mes d'abril de 1976 i l'octubre de 2010, quan, de manera pòstuma, li varen publicar el darrer article que havia enllestit tres dies abans del seu traspàs.

El mestre, l'alliberador: Riba

Seguint la petja del seu admirat Carles Riba, que en una carta adreçada l'octubre de 1951 a un grup de poetes del Seminari de Vic explicava que mestre és «aquell que ens allibera, tornant-nos a la realitat de nosaltres mateixos i de les coses», Joan Triadú va entendre des del primer moment que «la pedagogia no s'acaba mai i té, com deia Maragall de la poesia, virtuts inconegudes» i que, per tant, «quan defineixo el mestre com una persona de cultura, em refereixo a la seva disposició, sempre en actiu, per adquirir coneixements generals sobre qualsevol aspecte del saber humà i de fer l'esmentada adquisició sense pretendre aprofundir en el tema [...]. És a dir, no hi ha mestre si no hi ha l'anomenada cultura general. D'aparença, tots els mestres titulars en tenen, de cultura general, però cal que la tinguin dinàmica, renovada constantment i no estacionària, tranquil·la, un punt superior». Segur que és per això que, quan m'he trobat amb algun antic alumne de les classes de literatura de Joan Triadú, he pogut constatar que en la majoria dels casos aquelles sessions havien quedat gravades en el seu record com a experiències de difícil oblit.

L'actitud personal de Carles Riba va ser també una de les principals referències pel jove Triadú, que l'any 1945 va conèixer l'autor de les «Estances» a través de Josep Palau i Fabre. Albert Manent ho va explicar molt bé quaranta anys després: «El ribisme volia dir rigor moral, severitat literària, antifolklorisme, una lluita aclaparadora per la cultura, un viure modest, poc

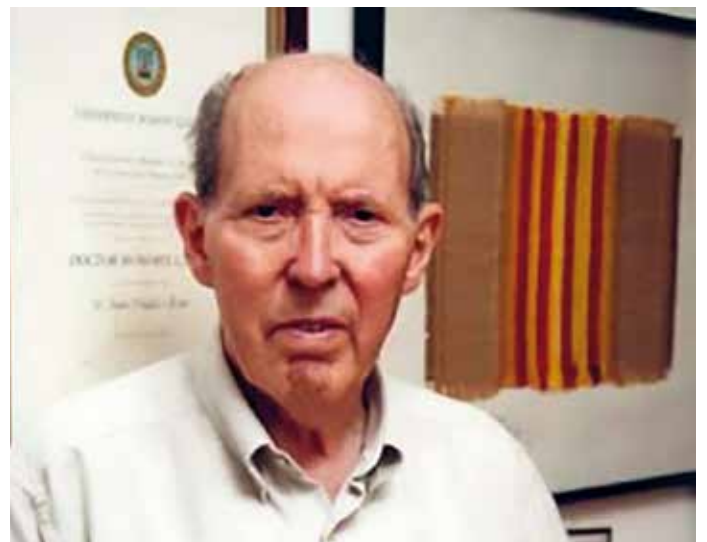
folgat, només de les lletres i sense escarafalls» (Albert Manent, *El Molí de l'Ombra*, Edicions 62, 1986).

I per arrodonir aquest apartat val la pena de recuperar la descripció que Joan Triadú fa del Riba poeta: «Riba bandeja la ironia, l'humor fàcil i el cinisme, la poesia sense sofriment, les frívols aventures de la facilitat, el joc dels conceptes i el popularisme sense amor propi. Tota la seva obra tendeix a la dignificació del poeta» (Joan Triadú, *Antologia de la poesia catalana 1900-1950*, Selecta, 1951).

La llengua nacional

L'activitat literària i la de mestre i pedagog són dues de les cares d'aquell dau a què feia referència en començar aquestes ratlles i que quedaria incomplet sense la cara dedicada a l'activisme cultural i a la defensa de la llengua. Potser és en aquest aspecte on cal que mantinguem avui ben viva la lluita de Triadú. En un opuscle publicat per la Institució de les Lletres Catalanes arran de ser declarat Escriptor del Mes d'octubre de 1993 —un text titulat «Qui soc i per què escric» i que és un altre dels que considero que estan escrits en estat de gràcia—, diu: «Escriure, per a mi, és llegir, compartir, rumiar i opinar. També és, per damunt de tot, escriure en català. Perquè només amb la llengua ens sobreviuem...»

Aquest és, doncs, el llegat que ens deixa Joan Triadú en el centenari del seu naixement. Una commemoració que no té gens d'exercici arqueològic o memorialístic, perquè els valors que ell defensava continuen en perill ara mateix. És a dir, el català com a llengua pròpia de Catalunya, l'escola plenament catalana en llengua, actituds i continguts, el rigor, l'exigència i la recerca constant de l'excel·lència i una cultura sense subordinacions, que no hagi de demanar perdó ni

Joan Triadú a casa seva. Arxiu de la família Triadú

permís a ningú per a existir. També un feinejar constant lluny de l'auto-odi (gairebé el nostre esport nacional), de la complaença, dels cosmopolitismes mal entesos i de les falses equidistàncies que, a l'hora de la veritat, sempre acaben decantant-se cap a la mateixa banda: l'altra.

Acabo amb dues frases d'aquesta vida escrita de Joan Triadú, l'home que descobrim com un adolescent ple d'il·lusions a Granollers on fa de mestre i l'home esperançat que molt pocs anys abans de la seva mort escriu unes *Memòries d'un segle d'or* carregades d'optimisme positiu i engrescador, ni bufanúvols ni ingenu, d'home que creu en el potencial de les persones i en la força del país:

«Tot ho he après fent de mestre. Ho veig clar. Però la llum, diu Goethe, crema i molts la temen i ens volen en la foscor» (*Diari d'un mestre adolescent*).

«Estic d'acord amb allò d'«entre tots ho farem tot», però cal fer-ho bé» (*Memòries d'un segle d'or*).

Títol de Joan Triadú de Professor de Català, signat per Pompeu Fabra, el mes d'octubre del 1938. Arxiu de la família Triadú

Joan Triadú a classe. Arxiu de la família Triadú